

Miquel CRUSAFONT I SABATER, *Història de la moneda de la guerra dels Segadors (Primera República Catalana) 1640-1652*, Barcelona, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics-Institut d'Estudis Catalans, 2001, 536 pàgs.

Com diu l'autor a la introducció, traçar la història monetària de la guerra dels Segadors requeria tenir uns coneixements al més exhaustius possible dels amonedaments i, segon aspecte, valorar la funció de les emissions. Ens trobem, per tant, davant un estudi a dos nivells de la història monetària de la guerra dels Segadors: un nivell numismàtic, de catalogació, i un nivell d'història monetària, d'interpretació de la política monetària seguida, especialment, amb relació a les emissions locals. Aquests dos objectius requerien, a la vegada, l'estudi de cada seu local i l'estudi conjunt de les emissions i la política monetària, amb els seus canvis al llarg del temps.

D'altra banda, el llibre parteix d'un estímul molt clar: el convenciment, basat en un ampli coneixement de la moneda catalana, que les emissions monetàries catalanes durant la guerra dels Segadors no van ser poc ni molt el desgavell que se'ls havia atribuït. Un capítol d'«anecdotes» explica a la vegada els estudis sobre la moneda de la guerra dels Segadors i la forja de la idea de desgavell monetari a causa de la multiplicació del nombre de seques actives a l'època. Explica també com va sorgir l'estudi actual, el paper que hi va tenir l'equip que va tirar endavant el III Simposi Numismàtic de Barcelona i els col·laboradors amb què ha comptat l'obra, sobretot per a la documentació de les seques locals i la catalogació de les seves monedes.

La part central de l'obra és el capítol posat sota el títol d'«Anàlisi interpretativa». Comença amb un ràpid repàs del sistema monetari català i de les seves principals espècies i se centra en la descripció de la situació monetària a Catalunya abans de 1640, caracteritzada pel manteniment de la moneda catalana per a l'ús quotidià i intern i la invasió de la moneda castellana de valors elevats per al gran comerç i els pagaments internacionals. Aquesta invasió de la moneda castellana és un fet comú a tot Europa, derivat de l'abundància de metall preciós que Amèrica proporcionava a Castella i no preocupava a les autoritats catalanes, molt atentes, en canvi, a evitar la introducció de moneda castellana de billó, cada cop més degradada i que feia que, enmig de la gran riquesa que proporcionaven els tresors americans, els pobres fossin cada vegada més pobres.

Una vegada consumat el trencament amb la monarquia, el Consell de Cent barceloní, vertadera autoritat sobre la moneda catalana, va revalorar l'or en moneda de compte (fet que cercava dificultar-ne la sortida, però que a la vegada enriquia els rics i empobria els pobres); va emetre múltiples del ral de plata (monedes de cinc rals i de dos rals i mig), amb la finalitat de disposar de numerari d'un cert valor davant la previsible disminució de la moneda castellana; i va augmentar el nivell de la moneda fiduciària, de la moneda que no contenia la quantitat de plata per la qual circulava: el billó, abans reservat a l'emissió de diners, va ser utilitzat durant la guerra per a encunyar sisens (sis diners), que contindrien cada vegada menys plata. D'altra banda, en un primer moment, es va permetre i fins i tot estimular l'emissió de moneda per la major part de les viles reials: fins a trenta tallers van encunyar moneda durant aquests anys. Val a dir, però, que la majoria d'aquestes seques tenien antecedents, tot i que fos en la fabricació de moneda de billó, encara que mai no havien actuat totes alhora. La finalitat d'aquestes emissions era doble: havien de permetre recollir plata amonedable amb molta més rapidesa que si l'encunyació s'hagués limitat a la seca de Barcelona i ajudaven a finançar els costos locals de la guerra a través de la minva del contingut en plata de la moneda.

L'impost amagat en la disminució de la moneda es va implantar des del primer moment: la talla dels rals va passar de vuitanta a cent, cosa que significava una minva del 25% en la plata continguda; en canvi, les diverses emissions van ser notablement estables: les peces de cinc rals oscil·laven entre els 12,03 g de plata de l'emissió barcelonina de 1640 i els 11,36 de Besalú, o sigui un 5,5% de diferència, si bé la majoria es trobava en una banda molt més estreta, entre 11,70 i 11,83 g. En canvi, la moneda de billó es va anar degradant al llarg de la guerra: la inicial contenia plata per la meitat del valor que representava, la final era de pur aram.

La llibertat d'emissió acabà teòricament el 1642, a través d'una ordre del virrei francès, si bé per diverses raons algunes seques van continuar emetent, legalment o il·legalment; en aquest cas es feia constar una data d'emissió anterior a la real. Segons Crusafont, la iniciativa d'aturar les emissions locals vingué de les autoritats barcelonines, que van imposar la mesura per dues raons: el fet que les seques locals emetien cada vegada més billó i menys plata, la por que els municipis obtinguessin del rei de França privilegis d'emissió que trenquessin el monopoli barceloní i la vigilància que la ciutat exercia tradicionalment sobre la moneda catalana: el darrer pas en aquest sentit va ser l'obtenció (comprada) per part de Barcelona del monopoli d'emissió, el 1645.

Tot i aquest major control, la degradació de la moneda corrent no es va poder evitar; les successives emissions de sisens contenien cada vegada menys plata, amb la consegüent desvaloració de la moneda de compte: l'unça de plata que el 1640 valia disset sous, en valia vuitanta-vuit el 1652, havia quedat reduïda a menys d'una cinquena part.

Després de la guerra va ser necessari tornar a posar ordre en el sistema monetari i fiduciari, resolent una sèrie de qüestions importants, com el valor dels dipòsits fets a la Taula de Canvi durant la guerra. Les principals solucions adoptades van ser el manteniment dels sisens a la seva cotització del darrer any de guerra, que representava una pèrdua del 75% del seu valor i que, de fet, era el seu valor metàl·lic; la valoració del ral i dels seus múltiples d'acord amb el seu contingut en plata i l'obligació de refondre tota la moneda per a retornar a les tipologies tradicionals.

En conjunt, les solucions que es van donar es poden considerar relativament equitatives, dins de la pèrdua general de valor de la moneda que la guerra havia ocasionat.

En les conclusions, després d'algunes consideracions sobre la república catalana, el paper de França i l'oposició entre el medievalisme institucional català i l'absolutisme de la monarquia, Crusafont se centra en els aspectes monetaris. Destaca que el suposat desgavell, ni que hagués estat real, hauria estat curt i d'escassa incidència; que la degradació dels sisens era inevitable davant la necessitat de mantenir la guerra i que, a pesar de l'aparença dels decrets virreïnals, la política monetària va ser sempre responsabilitat del Consell de Cent, així com l'encert de les reformes plantejades al començament de la guerra; justifica el canvi de política respecte a les emissions locals, que ja havien aportat tot el que podien i corrien el perill d'iniciar una espiral de degradació monetària. Aquest encert dels plantejaments no va poder, però, evitar els problemes monetaris que va experimentar Catalunya durant els anys del conflicte: la interrupció de l'arribada de moneda castellana, l'augment de la despesa de guerra i la prohibició de circulació de moneda catalana a Provença i el Llenguadoc van dificultar molt el comerç català, si bé, a la inversa, es pogué evitar que la moneda francesa circulés a Catalunya. De fet, gran part de les emissions monetàries tenien com a finalitat pagar els soldats i la guerra va engolir gran part de la moneda catalana.

L'estudi de les poblacions emissores comença en cada cas remetent als números del corpus documental i del catàleg numismàtic on es troben les notícies i on es descriuen

les peces conegudes d'aquella seca. A continuació es relacionen documents i monedes i sovint s'afegeix la menció d'altres privilegis o encunyacions anteriors, sobretot en els casos que els pobles aportaven documents, vertaders o falsos, en defensa del seu dret de continuar emetent moneda, a pesar de la prohibició general de 1642.

El repertori documental publica el regest de tots els documents que fan referència a la gestió de la moneda durant la guerra. Si el document està publicat, s'indica on; si no ho està, es transcriu totalment o la part que interessa als aspectes monetaris.

Finalment, es publica el catàleg de les peces, descrites amb tot el rigor de la moderna numismàtica, acompanyada de la seva reproducció fotogràfica: són 270 peces, seguides encara de la descripció de proves d'encuny i de falsificacions.

L'obra de Crusafont conjumina el rigor numismàtic amb un estudi acurat i raonat de les decisions preses en matèria monetària i amb la seva integració en el conjunt dels esdeveniments històrics en un moment tan important i, des del punt de vista monetari tradicionalment tan mal interpretat, com és la guerra dels Segadors. No hi ha cap dubte que en el tema hi ha un abans i un després d'aquest llibre, netament diferents.

GASPAR FELIU